

## YTTRANDE

2013-02-25

Länsstyrelsen Jämtlands län  
Att. Ruben Johansson  
831 86 ÖSTERSUND

**Dnr 522-486-2013**

### **Yttrande över ansökan om tillstånd från Örndalen Exploatering AB enligt Artskyddsförordningen för projekt Örndalen i Vemdalen, Härjedalens kommun**

---

Kungsörn Sverige (KÖS) har tagit del av rubricerat ärende. KÖS konstaterar att Örndalens Exploaterings AB (bolaget) ansökan gäller en exploatering som kommer att innebära stark negativ påverkan på kungsörn. KÖS anser att prövningen måste väga in riksdagens miljömål "Storlagen Fjällmiljö". Definitionen av miljö kvalitetsmålet är "Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar".

Sverige uppnår idag inte detta miljömål och KÖS menar därför att det måste ske en Regeringsprövning eftersom det är en anläggning som innebär en omfattande exploatering i en fjällmiljö som faller in under definitionen Storlagen fjällmiljö.

Hela exploateringen måste också prövas mot miljöbalken och EU-direktiven. Miljöbalkens hänsynregler är tillämpliga på Plan-och bygglagen bl.a. lokaliseringsprincipen, försiktighetsprincipen, miljökonsekvensbeskrivningens innehåll, artskyddsförordningen samt våra unionsrättsliga förpliktelser. Vi är starkt kritiska till underlaget för ansökan och menar att dispens från artskyddsförordningen strider mot lagstiftningens, lagstiftarnas och EU-kommissionens intentioner.

#### **Sammanfattning**

KÖS yrkar på att den planerade utbyggnaden i "Örndalen", inte ska genomföras och att bolagets ansökan till alla delar ska avslås.

Vi konstaterar att verksamheten inte uppfyller

- Kraven utifrån lokaliseringsprincipen (**2 kap 6 § miljöbalken**) där bolaget har kunnat motivera varför detta område är det lämpligaste för denna storskaliga turismsatsning. Inga andra områden har undersökts. Den ideella naturvärden har på ett tidigt stadium informerat exploatören om förekomsten av kungsörn i Skorvdalen. KÖS vill också poängtera att lokaliseringsprincipen även gäller inom projektområdet när det gäller att hitta den bästa placeringen för olika typer av exploatering så att största hänsyn tas till naturvärden. Att placera en stor parkering inom

---

#### **Kungsörn Sverige**

Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9

600 m från ett örnbo uppfyller inte kraven i miljöbalken då alternativ placeringar för parkering ej har undersökts?

- Ansökan har inte tagit hänsyn till försiktighetsprincipen (**2 kap 3 § miljöbalken**). Miljökonsekvensbeskrivningen följer inte heller EU:s normer då en sådan ska innehålla synpunkter som lyfts fram av andra parter än bolaget själva. Det är upp till bolaget att bedöma hur de vill anpassa ansökan efter exempelvis den ideella naturvårdens framförda synpunkter men det är inte upp till bolaget att sådan information utelämnats från miljökonsekvensbeskrivningen. Att bolaget, trots att de erhållit kunskap tidigt under processen inte modifierat planerna för sin verksamhet innebär även att bolaget inte visar på några alternativ som underlättar för örnarna att kunna finnas kvar om dalen exploateras.
- Bolaget preciserar i miljökonsekvensbeskrivningen att de har för avsikt att studera hur kungsörnsparret påverkas av den planerade verksamheten och utesluter heller inte att örnarna permanent skräms bort från området. Dock måste detta vara känt innan tillstånd kan ges för att uppfylla kriterierna i EU-direktiven och ansökan innehåller inga av de förutsättningar som kan ge dispens från artskyddsförordningen. Artskyddsförordningen bygger på samma EU-direktiv som förordningen om områdeskydd och dispens får enbart ges om det finns *”tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse”*. Sådana skäl är att *”skydda grundläggande intressen i människors liv, såsom hälsa, säkerhet och miljö, är grundläggande för staten eller samhället eller rör särskilda förpliktelser i samband med offentliga tjänster”*. Det är enbart dessa allmänna intressen som kan ligga till grund för dispens enligt miljöbalken och EU-direktiven. Projektet Örndalen har inte redovisat något som skulle tala för att det motsvarar kriteriet ett allt överskuggande allmänintresse. Därmed strider ansökan mot miljöbalken och våra unionsrättsliga förpliktelser.
- Bolaget har inte valt att väga samman påverkan av andra pågående verksamheter i området med den ansökta verksamheten trots att de själva presenterar sådana i miljökonsekvensbeskrivningen. EU-direktiv gör gällande att en samlad bedömning med pågående och planerade verksamheter ska vägas in innan tillstånd kan ges och därför måste detta vara med i ansökan och tillståndsprocessen. Ansökan måste alltså kompletteras med en samlad bedömning gällande exempelvis det pågående skogsbruket i området och planerade andra verksamheter som exempelvis vindbruk för att uppfylla kriterierna i EU-direktiven och miljöbalken.

### Kungsörnens skydd i EU och Sverige

I EU:s direktiv om bevarande av vilda fåglar, 2009/147/EG, utpekas kungsörn som särskilt skyddsvärd. Det innebär att man skall vidta särskilda åtgärder för bevarande av dess livsmiljö för att säkerställa artens överlevnad och fortplantning inom det område där den förekommer. Därför skall bland annat följande vara förbjudet: *”Att avsiktligt störa dessa fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, i den mån dessa störningar inte saknar betydelse för att uppnå syftet med detta direktiv.”* År 2001 bestämde riksdagen att målet för kungsörnsstammen ska vara 600 häckande par årligen (idag <500

---

#### Kungsörn Sverige

Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÅLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9

par). I regeringens proposition "En ny rovdjursförvaltning", som antogs av riksdagen i oktober 2009, slår man fast att: "kungsörnens utbredning inte bör påverkas av människan."

Vi vill även poängtera att kungsörnen är skyddad i nationell lagstiftning, i EU-direktiv och förordningar samt genom internationella överenskommelser som Sverige ratificerat. Kungsörnen är;

- Fredad enligt jaktlagen.
- Omfattas av 4 § punkt 2 och 4 artskyddsförordningen, där det anges att det är förbjudet att avsiktligt störa kungsörn, särskilt under parnings-, uppfödning- och övervintringsperioder liksom att skada eller förstöra kungsörnens fortplantningsområden eller viloplatsar.
- Upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet (79/409/EEG) med vilket det följer att Sverige förbundit sig att vidta särskilda åtgärder för bevarande av livsmiljöer för att säkra kungsörnens fortplantning och långsiktiga överlevnad.
- Upptagen i bilaga II i Bernkonventionen vilket innebär att kungsörnen och dess naturliga miljö är strängt skyddad.
- Upptagen i bilaga 1 och II i Bonnkonventionen.

Dessutom är kungsörn upptagen i svenska rödlistan med hotkategori NT (missgynnad) och riksdagen har beslutat om en minimivå för populationsstorlek och utbredning. Kungsörnens population uppgår enbart till ungefär 28 % av riksdagens mål och arten har en vikande ungtproduktion på 30 % sedan tidigt 2000-tal.

När det gäller det örnrevir som berörs av exploateringen så har KÖS en klar uppfattning att örnparet efter exploatering ej kommer att kunna bo kvar i Skorvdalen. Den största flygaktiviteten av örnar sker mellan bolokalerna och längs de fjällsidor där bra uppvindar bildas. exploateringen i Skorvdalen ligger centralt inom örnreviret. Den största störningen från anläggningen sker när det är som mest känsligt och kritiskt för örnarna d.v.s. under flyktlek, parning, bobyggnad, äggläggning och ruvning. Denna period omfattar februari till maj. Ett örnpar lägger sig och ruvar ca 25 mars d.v.s. när vinterturismen som allra mest intensiv. Ett örnpar ruvar 42 – 45 dagar.

### Miljöbalkens hänsynsregler

Verksamheten innebär intrång, störning och risk för ökad mortalitet hos kungsörn vilket motiverar att tillståndsmyndigheten använder miljöbalkens hänsynsregler för att motverka sådan störning. Det finns flertalet vetenskapliga studier som visar på att kungsörn påverkas negativt av mänsklig närvaro (t.ex. Jokimäki m.fl. 2006 The ecological impacts of tourism: the case of the golden eagle. *J. Ornithology* 147: s 189; och Kaisanlahti-Jokimäki m.fl. 2008 Territory occupancy and breeding succes of the golden eagle *Aquila chrysaetos* around tourist destinations in northern Finland. *Ornis Fennica* 85: s 2-12) vilket måste ligga till grund när man bedömer påverkan av en verksamhet i enlighet med miljöbalken och EU-direktiven. Detta saknas i miljökonsekvensbeskrivningen. När det gäller vilka åtgärder som behöver vidtas för att minimera risken att störningskänsliga fåglar som kungsörn visar den samlade erfarenheten att det är just lokaliseringen av verksamheten som har störst betydelse, eller till och med är den enda faktorn som har betydelse. Det är mycket svårare, och i den övervägande majoriteten rent av omöjligt att på något annat sätt kompensera

---

#### Kungsörn Sverige

Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9

eller införa skyddsåtgärder som är fungerande. Därtill är det mer kostsamt att i efterhand försöka minska riskerna eller kompensera för förlusterna.

### Artskyddsförordningen

Det är anmärkningsvärt att bolaget själva har kunskap om att verksamheten kommer att påverka kungsörn i området men ändå inte åtminstone diskuterar om hur detta förhåller sig till de lagstiftningar och direktiv som råder. Istället skriver bolaget att man har för avsikt att studera hur kungsörnar påverkas av den planerade verksamheten och utesluter heller inte att örnarna permanent skräms bort från området, i miljökonsekvensbeskrivningen. Eventuell påverkan, som vi bedömer som högst trolig med tanke på de vetenskapliga studier som finns gällande denna fråga, måste vara klarlagd innan beslut om tillstånd för verksamhet kan tillåtas. Dessutom uppfyller inte ansökan kriterierna i EU-direktiven och innehåller inga av de förutsättningar som kan ge dispens från artskyddsförordningen.

Enligt kommissionens vägledning för strikt skydd för djurarter av intresse för EU (enligt rådets direktiv 92/43/EEG) om dessa arters bevarande (under III artikel 16) anges att dessa "tvingande skäl av allt överskuggande allmänintresse" inte definierar vilka verksamheter som avses i habitatdirektivet, men folkhälsa, säkerhet, sociala och ekonomiska faktorer samt positiv påverkan på miljön listas. I artskyddsförordningen 14 § där detta begrepp om "överskuggande allmänintresse" nämns, ska bedömas likadant (samma direktiv!) I miljöbalken och dess förarbeten finns det litet mer beskrivet om detta, där det även anges "väsentligt allmänintresse". Projekt som bara gynnar enskilda bolag kan aldrig få dispens, det måste vara ett grundläggande intresse för samhället om det ska kunna stå över bevarandointresset. Dessutom kan inte det allmänna intresset vara kortsiktigt (alltså inte ens om samhällets intresse skulle bedömas väsentligt kan det inte vara kortsiktigt). Ett turistprojekt i ett svenskt län kan därmed knappast betraktas som allmänt överskuggande intresse, dessutom måste övriga punkter i 14§ artskyddsförordningen vara uppfyllda om dispens ska medges. Att som bolaget gör, hänvisa till turismens betydelse för länet förefaller knappast väl motiverat för att bevilja en skidanläggning. Länet turism behöver inte enbart baseras på skidturism eller att sådan är i behov av en skidbacke (ytterligare en). Skidturism kan även baseras på längdfärdssåkning och turism kan även utgå från andra verksamheter, inte minst ekoturism där till exempel just detta orörda bergsparti (med örnar) kan fungera som ypperligt mål för turism. Inte heller har bolaget visat att området är det enda alternativet för skidturism i länet, Sverige eller EU. Att ett bolags verksamhetsinriktning är utförsåkning precis på denna lokal är således inte ett juridiskt eller biologiskt hållbart argument för att lämna dispens.

Kommissionen kräver av medlemsstaterna att artskyddsreglerna tillämpas mycket strikt (läs t.ex. dom M 2682-11) och det framgår tydligt att dispenser för "allt överskuggande allmänintresse" skall tillämpas mycket restriktivt. Bolaget har därför att redovisa varför deras projekt skulle överskugga det 16:e miljömålet.

Artskyddsförordningen bygger på samma EU direktiv som förordningen om områdeskydd och dispens får enbart ges om det finns "tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse". Sådana skäl är att "skydda grundläggande intressen i människors liv, såsom hälsa, säkerhet och miljö, är grundläggande för staten eller samhället eller rör särskilda förpliktelser i samband med offentliga tjänster". Det är

---

#### Kungsörn Sverige

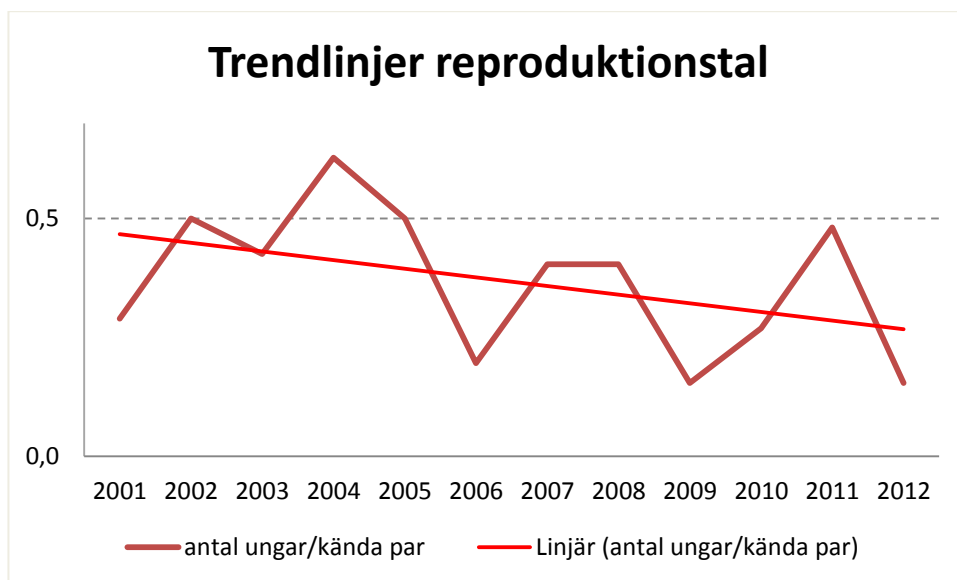
Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9

enbart dessa allmänna intressen som kan ligga till grund för dispens enligt miljöbalken och EU-direktiven, inte projekt, som det ansökta projektet Örndalen, som gynnar företag och/eller enskilda personer. Därmed strider ansökan mot miljöbalken och våra unionsrättsliga förpliktelser. Det är högst anmärkningsvärt att detta inte ens diskuteras i miljökonsekvensbeskrivningen som därmed heller inte uppfyller de krav som svensk och europeisk lagstiftning kräver för en miljökonsekvensbeskrivning. Tillstånd kan enbart av detta skäl inte ges. Se även t.ex. dom M3243-10 angående Hjuleberg i Hallands län, M 824-11 angående Björkhöjden-Björkvattnet i Västernorrlands län samt M8344-11 angående Mästermyr i Gotlands län.

### Kungsörns status i Jämtlands län

Kunskapen om kungsörns situation inom länet har ökat. Det har också visat sig att utvecklingen är mycket negativ för kungsörnen (figur 1).



Figur 1. Reproduktionstal för kungsörn i Härjedalen (Bengt Warensjö). Streckad linje visar unproduktion för en livskraftig population (Whitfield m.fl. 2006. A conservation framework for the golden eagle in Scotland: Refining condition targets and assessment of constraint influences. *Biological Conservation* 130, 465–480).

Sedan 2001 har minst tre sorkcykler inträffat vilka är av betydelse för kungsörns reproduktionsframgång (åtgärdsprogram M. Hjernquist 2011). Reproduktionsnivån ska beräknas över tid och enligt Whitfield m.fl. (2006) överstiga 0,5 ungar/par för att uppnå en livskraftig population. Det är vetenskapligt bedrägligt att utgå från reproduktionen hos besatta revir som Enetjärn Natur AB gjort. Det strider också mot intentionerna i miljöbalken och EU-direktiven. Deras urval på bara fem år är inte heller vetenskapligt underbyggt och kan inte ligga till grund för bedömning av artens bevarandesituation.

Enetjärn Natur hävdar att det inte finns någonting som tyder på att artens naturliga utbredningsområde i länet minskas eller sannolikt kommer att minska

---

#### Kungsörn Sverige

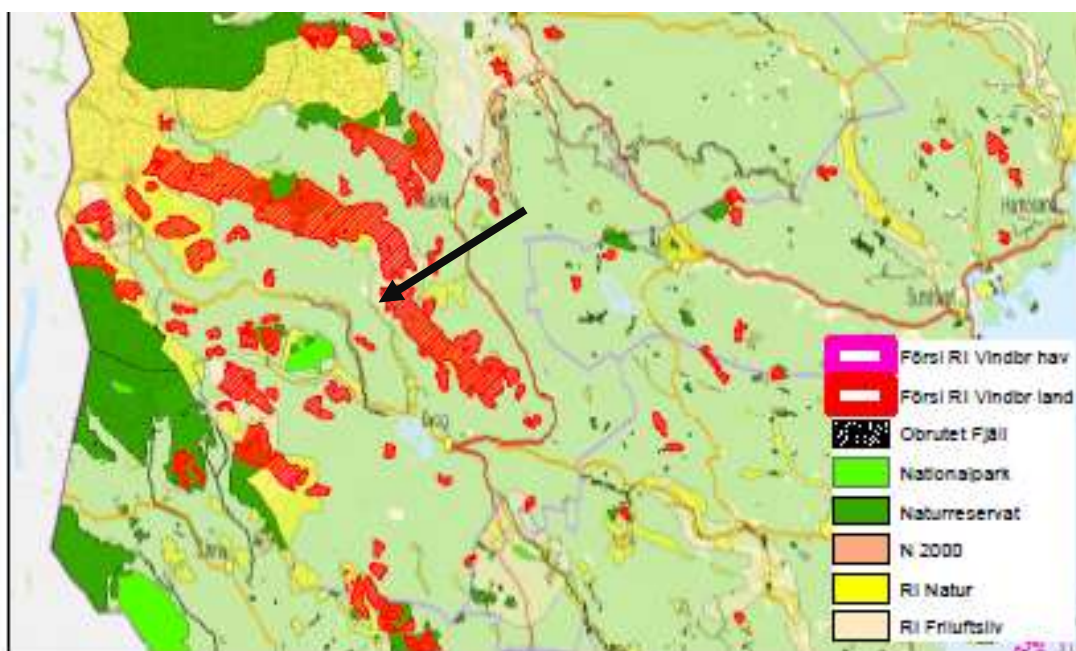
Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9



inom en överskådlig framtid. Vi ifrågasätter denna bedömning och efterfrågar, liksom miljölagstiftningen, underlag för denna analys.

Enligt åtgärdsprogrammet för kungsörn är populationstillväxten hos långlivade fågelarter som kungsörn, i stor utsträckning påverkad av dödligheten hos vuxna individer medan dödligheten hos ungfåglar normalt inte har lika stor påverkan. Antal producerade ungar per par har också en avgörande betydelse (Whitfield m.fl., 2004). 9 av 10 döda kungsörnar som inlämnas till Statens veterinärmedicinska anstalt har dött mänsklig aktivitet, i första hand: förföljelse och störning, kollisioner med trafik (främst tåg), kraftledningar och transformatorer, vindkraftsutbyggnad, skogsbruk och blyförgiftning. Dessa aspekter ska vägas in för att erhålla en vetenskapligt gedigen analys men också för att uppfylla miljöbalkens och EU-direktivens krav när man en verksamhets påverkan ska bedömas, inte minst med tanke på kumulativ påverkan.



Figur 2. Ett exempel på kumulativ påverkan som ska vägas in i bedömningen av en verksamhets påverkan på t.ex. kungsörn. Karta över utpekade riksintressen för vindkraft. Rödmarkerade områden föreslås som riksintressen för vindkraft. Den svarta pilen visar Skorvdalens läge där Örndalen Exploatering AB vill bygga sin anläggning.  
**Källa: Energimyndigheten.**

---

#### Kungsörn Sverige

Adress:  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
Telefon: 0660-378282  
Mobil: 070-3978152  
E-post: info@kungsorn.se

Hemsida: [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
Org. Nr: 802455-5099  
Plusgiro: 57 46 59-9

Därtill måste man enligt miljöbalken göra en samlad bedömning av alla pågående och planerade verksamheter i ett område. Alltså måste man väga in påverkan på en eventuell utbyggnad av t.ex. vindkraft i miljökonsekvensbeskrivningen samt pågående verksamheter som skogsbruk och dylikt. Att detta inte ingår i miljökonsekvensbeskrivning leder till att myndigheter inte kan fatta beslut om tillstånd för verksamheten.

### **Yrkanden**

Vi yrkar att länsstyrelsen i Jämtland lyfter upp hela exploateringen till Regeringen för prövning.

Vi yrkar vidare på att länsstyrelsen i Jämtlands län ej beviljar dispens från Artskyddsförordningen förrän ärendet har avgjorts av regeringen.

I andra hand yrkar vi på att länsstyrelsen ber mark- och miljödomstolen att de inhämtar ett förhandsbesked av EU-domstolen innan beslut om tillstånd lämnas.

Med hänvisning till ovan nämnda förhållanden anser vi att ett bifall till bolagets ansökan allvarligt kommer att påverka detta kungsörns spars fortlevnad i och i anslutning till exploateringsområdet och att det tillsammans med övrig exploatering av natur i Härjedalen på sikt bidrar till en negativ påverkan på kungsörn i området och utveckling av kungsörnsstammen i Jämtlands län. Ansökan bör därför avslås i sin helhet.

Thomas Birkö  
Ordförande Kungsörn Sverige

---

#### **Kungsörn Sverige**

*Adress:*  
c/o Thomas Birkö  
Björkudden 105  
894 31 SJÄLEVAD  
*Telefon:* 0660-378282  
*Mobil:* 070-3978152  
*E-post:* info@kungsorn.se

*Hemsida:* [www.kungsorn.se](http://www.kungsorn.se)  
*Org. Nr:* 802455-5099  
*Plusgiro:* 57 46 59-9